

'Hij vond het prachtig hoe hij als zuiderling - ook in het protestantse noorden - zalen plat kreeg'

De onderzoeker en de ijdele jurist Dries

DOOR PAUL VAN DER KOOIJ

**VIJHUIZEN - Onderzoeker Ed Koster moest zijn hoofdper-
soon Dries van Agt af en toe vermanend toespreken.
Neem de keer dat Dries met 'zeer algemene antwoorden'
dacht weg te komen op de vraag waarom hij zich eind
1976 beschikbaar stelde als lijsttrekker van het nieuw te
vormen CDA, toen hij net gepolst was voor het gouver-
neurschap in zijn geliefde Limburg.**

Waarom toch? De minister van justitie was de landelijke poli-
tiek toch spuugzat, na debatten
over de ontsnapte oorlogsmisda-
diger Menten waarin PvdA-Ka-
merlid Aad Kosto hem keihard
aanviel. Samen met zijn al even
enthousiaste vrouw had hij toch
al de gouverneurswoning beke-
ken en, bij wijze van spreken,
de gordijnen al uitgezocht?

„Ik heb het toen maar ge-
daan”, probeerde Dries eerst.
„Plichtsbef. Landsbelang”,
probeerde hij toen de wenk-
brauwen van de onderzoeker
omhoogschoten. Waarop Koster
uiteindelijk tegenwierp:
„Mooie termen. Maar het CDA
was toch geen land, maar een
partij?” En toen kwam het. Van
Agt gaf aan dat hij inmiddels
'niet meer zo'n vreemde was in
politiek Jeruzalem, aardig wist
wat er gaande was in die kring-
en dondersgoed besefte dat
de christelijke partijen ernstige
problemen zouden krijgen als
hij het niet deed'. Èn: „Mijn
waarde gast, deze jongen is ook
nog ijdel.” Toen had ik 'm, be-
sefte Koster.

Hij denkt heus niet dat alles
ijdelheid was: „Vóór alles is hij
jurist. Dat bepaalt en bepaalde
al zijn handelen. Maar hij vond
het wel prachtig hoe hij als zu-
derling - ook in het protestantse
noorden - zalen plat kreeg. Daar
kon hij ook de harde aanvallen
van links briljant pareren: 'Dit
is beschadiging lijsttrekker,
nummer één.' Ook zijn taalge-
bruik is hij steeds meer gaan

cultiveren. Dat werd steeds
mooier. Dan sprak hij het jour-
naille aan met: 'Gijlieden'. Of
zei hij in een heftig debat:
Toorn brengt de waarheid niet
dichterbij.” In de zes jaar dat hij
bezig was, interviewde Koster
Van Agt 13 maal 2,5 uur. Als hij
de uitwerking van zo'n gesprek
weer eens voorlegde, „werd er
inhoudelijk niets veranderd,
maar het taalgebruik werd echt
Van Agtiaans.”

Van veel kanten kwam de kri-
tiek dat Van Agt hem wel eens
drukte. Zo herinneren journa-
listen zich 'hoe Den Uyl en Lub-
bers gretig cijfers opgezogen,
terwijl Dries door de achterdeur
het pand verliet om te gaan
wielrennen.' Koster: „Absentie
is zijn achilleshiel, maar het is
niet waar dat hij lui was. Hij
maakte zijn uren wel, maar dan
wel zijn uren. Als avond- en
nachtmens had hij geen zin om
om negen uur weer achter zijn
bureau of in de ministerraad te
gaan zitten, maar trok hij lan-
ger door. Sommige ambtenaren
baalden daarvan, zijn toenmalige
ambtenaar Jaap de Hoop
Scheffer was 'een brave borst'
als hij met een portje de stuk-
ken kwam doornemen.”

Door die wetenschap keek de
onderzoeker ook heel anders
aan tegen de anekdote over een
moeizaam Brandpunt-interview
dat Van Agt, klagend over een
klopboor, net zo vaak over kon
doen tot het niet zo vroeg in de
ochtend meer was. En hoe kon
Den Uyl bij een nieuwe treinka-

Dries van Agt en zijn onderzoeker Ed Koster signeren alvast wat 'eenzame fietsers'.

FOTO GEERTJE BAKKER

ping al om tien uur op Dries
gaan wachten en later gaan
briesen dat-ie uiteindelijk in
een witte Porsche kwam aanrij-
den, gehuld in een witte jas, en
ook nog eens de tijd nam om
journalisten te woord te staan?

Het viel de onderzoeker op
dat de meeste kritiek uit eigen
hoek kwam. Zo vonden leden
van de vroegere Anti Revolutio-
naire Partij, zoals Jaap Boersma
en Jan van Houwelingen, dat
Van Agt een wel erg blijmoedi-
ge, weinig tobberige manier van
politiek bedrijven introduceer-
de bij het CDA. „Relativering
wordt in het zuiden des lands
beter begrepen. Ik ben eigenlijk
meer Vlaming dan Hollander”,
zei Dries daar zelf wel eens over.
Zijn leven was tot aan de jaren
zeventig ook 'merendeels zon-
nig en onbezorgd geweest': „Als
jongen maakte ik thuis en in de
familie diners van wel veertien
gangen mee, die duurden van
vier uur 's middags tot middernacht.
Tussendoor gingen de
feestgangers wandelen. Met die
saus ben ik overgoten.”

De tegenstanders van weleer
waren juist mild in hun oor-
deel, zeker na hun ervaringen
in het tweede kabinet Van Agt,
waarin Den Uyl minister van so-
ciale zaken en werkgelegenheid
was. Dries schonk mensen als
Marcel van Dam en Ed van
Thijn meer vertrouwen dan
Joop ooit had gedaan en liet
vergaderingen van de minister-
raad niet eindeloos uitlopen.
Sterker nog, ze stoorden zich

eraan als - na een korte samen-
vatting van Van Agt - een einde-
loze verhandeling van Den Uyl
volgde.

Oud PvdA-fractie leider Ed
Van Thijn vertelde Koster hoe
het hem speet dat hij zijn frac-
tielid Kosto keihard op Dries
had laten schieten in het eerste
Mentendebat ('Ga maar los').
Kosto zelf weigerde 'botweg' ie-
dere medewerking aan het boek
van Koster. Lubbers nam wél de

tijd, terwijl ook over de verhou-
ding tussen de fabrikanten-
zootjes wilde geruchten de
ronde deden. Zo had Lubbers
zich gepasseerd gevoeld toen hij
niet gevraagd werd voor een mi-
nisterschap en baalde Van Agt
dat CDA-woordvoerder financi-
en Lubbers gaten schoot in een
bezuinigingsplan.

Toen Lubbers hoorde dat Van
Agt zich minder zeker voelde
over zijn jaren als premier, zei

hij: „Dries reken het je niet te
veel aan. Je hebt goed werk ge-
daan.” Terwijl velen verwacht-
ten dat het kabinet Van Agt/
Wiegel snel zou sneuvelen, za-
ten CDA en VVD de hele rit uit:
van 1977 tot 1981. Ondanks de
slagschaduw van kruisraketten,
die via een dubbelbesluit niet
werden afgewezen en er toch
ook voorlopig niet hoefden te
komen. Ondanks een minister
van financiën die er de brui aan
gaf toen hij onvoldoende steun
kreeg voor het verkleinen van
de staatsschuld.

Hoewel die schuld dus op-
liep, zou Van Agt toch de gees-
ten rijp hebben gemaakt voor
de bezuinigingen van opvolger
Lubbers.

In zijn boek voegt Koster daar
nog meer verdiensten aan toe:
'Enkele tientallen jaren voordat
Balkenende dat deed, stelde hij
normen en waarden aan de or-
de. Hij gaf de partij die nog
moest worden opgericht elan en
werd door de achterban op han-
den gedragen. Hij wist daarbij
een einde te maken aan de neer-
waartse spiraal van de afzonder-
lijke partijen die in het CDA
zouden opgaan en deze om te
buigen tot een kleine gezamen-
lijke winst. Het valt dan ook te
betreuren dat het CDA de ver-
diensten van Van Agt nooit pub-
liekelijk heeft geëerd met bij-
voorbeeld een erelidmaatschap.'
Koster gelooft niet dat het er
ooit nog van komt. De laatste
jaren heeft Van Agt zulke harde
kritiek uitgeoefend op het bui-

tenlandbeleid van de bevriende
VS en nam hij het zó op voor de
Palestijnen: „Dat is hem niet in
dank afgenomen in de partij.”

Bloemenhove

Verder vindt hij het onbegrijp-
lijk dat 'de premier die Neder-
land in de NAVO wist te hou-
den en in het buitenland veel
waardering oogstte' nooit Mi-
nister van Staat is geworden:
„Figuren als Frits Korthals Al-
tes heeft hij toch met glans
overtroffen?” Zou het komen
door de polarisatie van de jaren
zeventig? Door het feit dat som-
mige sociaal-democraten hem
nog steeds kwalijk nemen dat er
géén tweede kabinet Den Uyl
kwam, terwijl Joop wel overtuig-
gend de vervroegde verkiezin-
gen van 1977 had gewonnen na
de breuk van het CDA? Door de
Bloemenhove-kliniek in Heem-
stede, waar justitieminister Van
Agt een einde wilde maken aan
de praktijk dat ook vruchten
ouder dan 12 weken werden ver-
wijderd, maar waar Irene Vor-
rink, Rode Vrouw en minister
van volksgezondheid, actievoer-
ders tijdig waarschuwde voor
het dreigende politie-ingrijpen?
Of had de CDA-lijsttrekker in-
derdaad kritiek gehad op het
staatshoofd, toen die met een
andere informateur op de prop-
pen kwam? „Ik moet even na-
gaan wat ik in die dagen precies
heb gezegd. Dadelijke kritiek
heb ik zeker niet geuit”, heet
het voorzichtig in het boek.

En zo zijn er meer voorzich-

Een smakelijke lunch

Ed Koster voelde zich soms
net zo'n Eenzame fietser als
Van Agt als hij weer eens aan
zijn boek werkte. Naast zijn
klus als fractieleider en zijn
halve werkweek op de facul-
teit sociale wetenschappen
van de Vrije Universiteit sprak
hij ruim veertig politici, amb-
tenaren en journalisten, onder
wie Hans Wiegel, Ed van
Thijn, Jan Terlouw, Hans van
Mierlo, Marcel van Dam, Wim
Duisenberg, Henk Vredeling,
Jan Pronk, Ruud Lubbers, Hans
Hillen, Leo Tindemans en de
zwager van Joop den Uyl, An-
dré Köbben.

Vooral de interviews fasci-
neerden hem. Hoe Hans Wie-
gel 'wijd dampend aan een
grote sigaar' in zijn werkka-
mer heen en weer liep en na
een oratie van anderhalf uur
zei: „Nu is het mooi geweest.”
En hoe het 'op zich al een be-
levenis' was om Duisenberg te
bezoeken in de hoge toren
van de Europese Bank in
Frankfurt. En de keer dat Ria
Lubbers met smakelijke sand-
wiches kwam en zei 'hele
prettige herinneringen te heb-
ben aan Van Agt'. „Hij behan-
delde me als eigen persoon en
niet als aanhangsel van
Ruud”, zei ze. „En hij wist heel
veel kleine en aardige dingen
van mij.”

Ook bij Van Agt ging Koster
'altijd met een goed gevoel
weg': „En niet alleen omdat
hij me altijd in mijn jas hees
en altijd heel belangstellend
vroeg of ik voorzichtig zal rij-
den. Hij is echt een heel bij-
zondere man.” En als de on-
derzoeker weer eens op zijn
werkkamer zat, hoorde zijn
vrouw hem regelmatig scha-
teren. „Dan had Dries verteld
hoe hij de tafelschikking in
het tweede kabinet Van Agt
zo had veranderd dat minister
van financiën Fons van der
Stee recht tegenover hem zat.
Als die dan 'nee' schudde bij
een voorstel van Den Uyl, wil-
de Dries het niet hebben.”

tigheden. Koster: „Toen ik Van
Agt benaderde liet hij al direct
weten dat zijn geheugen hem
regelmatig in de steek laat. Hij
herinnert zich alleen de dingen
die hij echt belangrijk vond en
vindt. En over prins Bernhard
en de Lockheed-affaire was hij
erg gesloten. Dat neemt hij echt
mee in zijn graf. Ik heb dat
maar gerespecteerd.” Daar
komt nog bij dat binnenkort de
echte biografie van Van Agt ver-
schijnt, geschreven door het
Centrum voor Parlementaire
Geschiedenis van de Radboud
Universiteit in Nijmegen

„Ik denk dat ik iets meer van
hem snap. Maar ik kan niet zeg-
gen dat ik hem helemaal kan
duiden, dat ik hem helemaal in
de smiezen heb. Hij blijft on-
grijpbaar, ook voor mij. En dat
is ook het fascinerende van
hem, dat je soms zo'n Wie van
de Drie-gevoel hebt. Dat je wilt
vragen: 'wil de echte Van Agt nu
opstaan?' ”

